

עדות ופערים עדתיים בקרב יהודים בישראל

שתי העדות העיקריות: "אשכנזים" ו"מזרחיים"

ההגדרות המקובלות בדיווחים סטטיסטיים

אשכנזים – מי שנולדו או אביהם נולד באירופה או
באמריקה

מזרחיים – מי שנולדו או אביהם נולד באסיה או
באפריקה

דיווחים על מוצא יש רק עד דור שני בארץ
דור שלישי – אין סטטיסטיקה לפי מוצא

היסטוריה עדתית

מאה 19 - כ-25,000 נפש בארץ, רוב אשכנזי ומיעוט ס"ט

עליות טרום מדינה - כמעט רק אשכנזים

**העלייה ההמונית - 1948-1951, הכפלת האוכלוסייה במדינה
350,000 אשכנזים, 350,000 מזרחיים (בעיקר מאסיה)**

**שנות ה-50 - היווצרות "הבעייה העדתית"
בעקבות כשלונה של מדיניות "כור ההיתוך"**

יהודים (ו"אחרים") בישראל, 2005

5.6 מליון	סה"כ בישראל
כשני שלישים	נולדו בישראל
כשליש	נולדו בחו"ל

חלוקה לפי מוצא* (שני דורות, אחוזים מעוגלים)

40%	מוצא מאירופה ומאמריקה
27%	מוצא מאסיה ומאפריקה
33%	צברים בני צברים
<hr/> 100%	

* מוצא נקבע לפי ארץ לידה; כאשר ארץ הלידה ישראל, לפי ארץ לידת האב.

אי שוויון עדתי

עובדות בראשית שנות ה-2000

- **פערים בהשכלה** – קטנו, אך עדיין בולטים במספר שנות לימוד ובאיכות ההשכלה
- **פערים בתעסוקה** – קטנו, אך עדיין בולטים בשיעורי העוסקים במקצועות יוקרתיים / לא יוקרתיים
- **פערים ברמת חיים** – קטנו, אך עדיין בולטים בהכנסה למשפחה, הצבר הון, רווחת דיור
- **פערים בכוח פוליטי** – נעלמו ברשויות מקומיות קטנו מאד ברשויות ארציות

השכלת יהודים (גילאי 15+) בישראל 2005

		מוצא	השכלה
אירופה ואמריקה (דור 1, 2)	אסיה ואפריקה (דור 1, 2)	ישראל (דור 3 או יותר)	
13%	1%	0.4%	0-4 שנות לימוד
10%	24%	22%	16+ שנות לימוד

יהודים מקבלי תארים באוניברסיטאות (%)

סה"כ בני 20-29 באוכלוסייה (2005)	2003/4		1994/95		1984/85		מוצא
	תואר שני	תואר ראשון	תואר שני	תואר ראשון	תואר שני	תואר ראשון	
35	40	36	49	41	74	59	אירופה - אמריקה
27	27	25	23	27	14	24	אסיה - אפריקה
38	33	39	28	32	12	17	ישראל
100	100	100	100	100	100	100	סה"כ

השוואה לטור השמאלי ביותר מלמדת, כי – בשנים האחרונות - חלקם של יוצאי אסיה ואפריקה בין בוגרי האוניברסיטאות שווה לחלקם באוכלוסייה

אי שוויון עדתי בישראל

גורמים מסבירים

חולשת המזרחיים בהגיעם לארץ

- השכלה מעטה
- משפחות גדולות
- העדר שפת דיבור משותפת עם הוותיקים
- העדר רשת חברתית בארץ

אפליה

- הופלו לרעה עולים מכל הגלויות, אך לא באותה מידה

השכלת יהודים בישראל, 1954

(גברים, מבוגרים) (%)

עולים 1948-54		ותיקים (עלו לפני 1948)	ותק ומוצא
מאסיה ואפריקה	מאירופה ואמריקה		השכלה
22	3	4	לא למדו בבית ספר
50	33	22	למדו מעט
19	41	40	השכלה יסודית
8	18	27	השכלה תיכונית
1	5	7	השכלה גבוהה
100	100	100	סה"כ

אי שוויון עדתי – גורם מסביר: אפלייה

אפלייה

הוותיקים הפלו לרעה את כל העולים

את האשכנזים

זלזול בוטה ("סבונים")

רובם התגברו בעזרת השכלה ורשתות חברתיות
חלקם נעזרו בשילומים מגרמניה

ואת המזרחיים

פטרונות ואי אמון ביכולתם

הפנייה לעבודות פשוטות

לעיירות פיתוח

למושבים עם פחות מים ואמצעי ייצור אחרים

הון תרבותי

הון תרבותי מוגדר כידע ותכנים שהבעלות עליהם מקנה עליונות חברתית (המושג פותח ע"י פייר בורדייה)

- **הון תרבותי מופנם** - מצוי בתוך האדם; מערך התנהגויות (נימוס, דיבור, הליכות וכיו"ב) וטעם (בביגוד, חברים, אוכל, תחביבים וכיו"ב) של אדם, המעידים על מי שהוא, מהיכן בא, איפה התחנך; סוג ההון הזה הוא המפריד בין מי שנולד למעמד הגבוה לבין מי שהתעשר במהלך חייו וטיפס בסולם המעמדי
- **הון תרבותי ממוסד** - תעודות אקדמיות והסמכות, היוצרות תיעוד על יכולת תרבותית נורמות ממוסדות
- **הון תרבותי פיזי** - בעלות על טובין תרבותיים, חפצים כגון חפצי אומנות, ספרים, ציורים, המסמלים יוקרה וטעם משובח
- **הון תרבותי מתחזק ומשעתק אי שיויון חברתי**

אי שוויון עדתי בישראל

מבט לעתיד

היבטים פסימיים

- הפערים בהשכלה, תעסוקה והכנסה אמנם מצטמצמים, אך עדיין קיימים; העדר נתונים עבור הדור ה-3 לא יבטל קיום הפערים (ר' צרפת)
- פערים מתרחבים בעידן הכלכלה הגלובלית פוגעים בחלשים, שרבים מהם מזרחיים
- הולכים ונוצרים "איים עדתיים" שמצבם ירוד במיוחד: אתיופים, קווקזים, בוכרים

אי שוויון עדתי בישראל מבט לעתיד

היבטים אופטימיים

- הבידול הגיאוגרפי (סגרגציה במגורים)
- נישואים בין-עדתיים

נדון בשני אלה

הפרדה גיאוגרפית במגורים

לעיתים קרובות קיימת בערים ברחבי העולם הפרדה
במגורים בין קבוצות חברתיות:

עדות דתיות ואתניות מתגוררות בנבדל מאחרות,
חלקית מרצון וחלקית בשל אפלייה

בשנות ה-60 וה-70 נוצרה בישראל הפרדה במגורים
בין מזרחיים לאשכנזים

המזרחיים היוו רוב דומיננטי בשכונות חלשות

והאשכנזים היוו רוב בשכונות המעמד הבינוני והגבוה

הפרדה גיאוגרפית במגורים (המשך)

ההפרדה בעיקרה תוצאת תהליך ספונטני
אך מדיניות השיכון ופיזור האוכלוסייה
חיזקה את ההפרדה בין אשכנזים למזרחיים

בסוף שנות ה-80 ישבו בערי הפיתוח
כ-15-20% מתושבי ישראל
כשלושה רבעים מהם היו מזרחיים

הפרדה גיאוגרפית במגורים (המשך)

כיום

תהליכים של התחזקות המזרחיים וכניסה של עולי שנות ה-90 גרמו לכך שרוב גדול, ההולך ומתרחב, מן האוכלוסייה היהודית גר במעורב בשכונות ללא רוב עדתי דומיננטי

אם כי, גם כיום, בקצה העליון של שכונות היוקרה מתגוררים בעיקר אשכנזים ובקצה התחתון של שכונות מצוקה - בעיקר מזרחיים

נישואים בין עדתיים

מבין זוגות שנישאו בין 1980 ל-1996

75% מן האשכנזים ומן המזרחיים נישאו בתוך קבוצתם

15% עם בני הקבוצה האחרת

10% עם צברים בני צברים
שאינן להם סימון סטטיסטי קבוצתי

מסקנה: גם אם "הבעייה העדתית" לא תיפתר, סביר
שבמשך הזמן היא תיפטר מן העולם

אי שוויון עדתי בישראל מבט לעתיד

תפקידם של מתכננים ואדריכלים

- לתכנן דיור מעורב מבחינה חברתית, מעורב **בהתאמה לממצאים של מחקרים חברתיים**
- לתמוך בפיתוח שירותים אינטגרטיביים (בריאות, חינוך ...) המועילים לכלל האזרחים, כולל העניים
(services for the poor are poor services)
באלה נדון בשלב מאוחר יותר

כללי יסוד ל"דיור מעורב" (Mixed-Income Housing)

חיוני: פערים מתונים בין הקבוצות באותה שכונה
כאשר יש שוני מהיבט חשוב אחד (כמו גזע או
מוצא עדתי) רצוי שיהיה דמיון (מכנה משותף)
מהיבט אחר (סטטוס כלכלי, למשל)

מומלץ: שכונות גדולות הטרוגניות (מעורבות)
ובתוכן איים (בניינים) הומוגניים

מומלץ: ידיעה מראש על העירוב בשכונה

השכלה גבוהה בקרב יהודים שהתחנכו בישראל

בקרב ילידי הארץ + מי שעלו לישראל לפני גיל 14

(% בעלי תואר ראשון לפחות)

1992	1975	
41%	25%	גברים אשכנזים
41%	21%	נשים אשכנזיות
11%	6%	גברים מזרחיים
11%	4%	נשים מזרחיות

מקור: י. הברפלד וי. כהן, "פערים בהשכלה ובהכנסה...", נייר דיון מס' 80, איניברסיטת תל-אביב, מכון לחקרי עבודה וחברה, 1995.

אי שוויון בהכנסות בקרב יהודים שהתחנכו בישראל בקרב ילידי הארץ + מי שעלו לישראל לפני גיל 14 (אחוזים)

1992	1975	
100%	100%	גברים אשכנזים
49%	58%	נשים אשכנזיות
68%	79%	גברים מזרחיים
39%	46%	נשים מזרחיות

מקור: י. הברפלד וי. כהן, "פערים בהשכלה ובהכנסה...", נייר דיון מס' 80, איניברסיטת תל-אביב, מכון לחקרי עבודה וחברה, 1995.

השכלת יהודים (גילאי 15+) בישראל

2001

מוצא	השכלה	ישראל (דור 3 או יותר)	אירופה ואמריקה (דור 1, 2)	אסיה ואפריקה (דור 1, 2)
השכלה יסודית (0-8)	7%	7%	25%	
השכלה תיכונית (9-12)	50%	50%	40%	50%
השכלה על-תיכונית (13+)	43%	43%	53%	25%
סה"כ	100%	100%	100%	100%

שיעור זכאים לתעודת בגרות (אינטרנית) מתוך קבוצת גילאי 17-18 (%)

שינוי	1996	1987	
17%+	50	43	יהודים, אב יליד ישראל
79%+	38	21	יהודים, מוצא אסיה-אפריקה
28%+	50	39	יהודים, מוצא אירופה-אמריקה
70%+	17	10	מוסלמים
122%+	40	18	נוצרים
23%+	30	25	דרוזים

דיוור, 1990

אירופה אמריקה	אסיה אפריקה		
67%	76%	דור I	בעלות על דירה
77%	68%	דור II	
43%	20%		קיבלו עזרת הורים ברכישת דירה ראשונה
+65%			ערך ממוצע של דירה
0.9	1.1		צפיפות לחדר (נפשות)
דומה בכמות (לא באיכות), חוץ ממצגנים ומחשבים			ציוד בדירה

פערים בתעסוקה

בתעסוקות יוקרתיות

(מקצועות מדעיים, חופשיים, ניהול)

ריכוז גבוה של **אשכנזים**, בייחוד ילידי הארץ

בתעסוקות "פשוטות"

(חקלאות, פועלי תעשייה, שירותים אישיים)

ריכוז גבוה של **מזרחיים**